

ПРИПОВЈЕДНО СТВАРАЛАШТВО ВЕЉКА ПЕТРОВИЋА У СВЈЕТЛУ КЊИЖЕВНЕ КРИТИКЕ**

After Andrić, most of the stories in the Serbian language in the twentieth century were written by the poet and narrator Veljko Petrović. The present literary time is not particularly prone to Petrović. An unpleasant posthumous silence struck him. In this paper, we will refer to the opinions, comments and judgments of other writers, contemporaries and critics of literature on the prose work of the prolific and long-lived Veljko Petrović. The paper aims to present studies dedicated to narrative creativity, more specifically to the stories of Veljko Petrović in order to arouse interest in this now extreme writer, but also to point out the importance and significance of studying the writer of Ravangrad.

Keywords: Veljko Petrović, narrative, narrator, literary criticism, topicality, Ravangrad

УВОД

Предмет рада је сагледавање књижевнокритичког доживљаја прозног дјела Вељка Петровића у његовој преко шест деценија дугој стваралачкој каријери. Први књижевни суд о Вељку Петровићу, изразито позитиван, био је из пера Јована Скерлића. Похвала Јована Скерлића младом пјеснику у почетним годинама Петровићевог стваралаштва, била је од пресудног значаја за прихватање пјесника од стране књижевне критике.¹ Још зарана прихваћен од Скерлића (ваљало би мало пажљивије прочитати приповијетку *Наш учитељ четвртог разреда*, у којој је великан наше критике наслутио будућег значајног приповједача), Петровић већ на самом почетку свог рада стиче увјерење да је пут којим је пошао ваљан и сигуран. Скерлић га је

* tanjakojc2017@gmail.com

** Овај рад је рађен у оквиру докторских студија Језика и књижевности на Филозофском факултету у Новом Саду под менторством проф. др Горане Раичевић.

¹ Скерлић није посебно писао о приповијеткама Вељка Петровића, јер су до тада биле штампане само у часописима. Пажњу је усмјерио на Петровићево пјесништво.

дочекао као националистичког пјесника и саборца, миљеника и блиског пријатеља. Он је својим огромним ауторитетом утирао пут Вељку Петровићу.² Каснији књижевни критичари углавном су слиједили Скерлићеву оцјену и похвално дочекали пјесника, обновитеља српске родољубиве поезије. Својом пјесничком појавом Петровић је ушао у друштво војвођанских писаца (Доситеј, Бранко, Мушички, Стерија, Змај, Јакшић, Костић) који су писали поезију препуну народног поноса и енергије. Својим приповједним стваралаштвом нашао се раме уз раме са највећима свог времена као што су Андрић и Црњански. Ови аутори су и у читалачком и у критичком доживљају самим својим присуством и дјеловањем у књижевном, јавном и културном животу са годинама постајали све значајнији као ствараоци.

У СВЈЕТЛУ КЊИЖЕВНЕ КРИТИКЕ

О приповијеткама Вељка Петровића много је писано, а најчешће је посматрана њихова тематска и идејна страна.³ Многе од приповиједака су анализиране и то оне које је критика, али и публика препознала као најбоље, док су неке, иако добре, у потпуности занемарене, а њихово рехабилитовање дешава се у новијим временима. Књижевни критичари нису једнако оцијенили неке од најзначајнијих Петровићевих приповиједака.

Приповетка Салашар за Марка Цара представља светао пример неповитљивости, за Милосава Јелића она је приповетка за ликом типичног Буњевца са којим господа терају шегу, док је за Симу Пандуровића она гротескна и пријатна комика (Пејовић 1977: 10).

² Петровић је у својим раним приповијеткама, написаним још за вријеме Скерлићевог живота, испунио Скерлићев идеал да се о сваком и у сваком српском културно-географском простору пишу добра књижевна дјела. Својим приповијеткама обухватио је готово све наше крајеве од Бачке, Срема, Босне, Србије, све до Пеште и Будима.

³ У први план издвојене су теме трагичне судбине искорјењених и одбјеглих из окриља свог националног, језичког и духовног простора; тема рата и његових разорних посљедица по јунаке; тема дегенерације и однорађавања горњег слоја грађанства с краја XIX и почетка XX вијека; тема човјека без корјена; тема емотивне и еротске потребе протагониста; тема моралних дилема које модернизација и европеизација са собом носи; тема природе, њеног динамизма и витализма оличеном у могућности обнављања.

У Петровићевим приповијеткама Бранко Лазаревић види затворен круг војвођанског живота, Милан Богдановић препознаје пишчево свједочење о рату, али не и учествовање на фронту, док Владимир Бабић уочава да се приповједач послије Првог свјетског рата ослобађа локалних догађаја и тражи општије карактеристике.

У критикама које су пропратиле појаву појединих збирки приповиједака Вељка Петровића могу се наћи различити судови. Исидора Секулић сматрала је да Петровићева проза представља дуализам еротике и сексуалности, и свела је на „чудно склопљену масу сала, месишта и жлезда“ (Секулић 2011: 209), док је Крешимир Георгијевић писао да је Петровић као приповједач најбоље сагледао Војвдину са националне и социјалне стране, и да су његове приповијетке идејно сродне његовој родољубивој поезији. Георгијевић је у Петровићевим приповијеткама открио судар узвишених тежњи са ситничавом стварношћу, однос јединке према средини. На основу тога изводи закључак да је Вељко Петровић у својим приповијеткама сељака супротставио интелигенту и да на њему гради своју идеологију.

Критичари који су студиозно пришли Петровићевом дјелу уочили су значајне анализе и синтезе и створили су здрав основ од кога се даље могло поћи у изучавању његовог дјела. Један од њих је Велибор Глигорић, који је осјетио јаку унутрашњу везу између Петровићеве поезије и прозе. Препознао је да је Петровићев став уочио балканских ратова био одређен борбом за националну чистоту, а да су за њега у сељаштву, у једном простом и једноставном свијету лежале националне и етичке снаге. Подвукао је да Вељко Петровић модерније улази у психологију жене која се развила под новијим друштвеним условима. Посебно је истакао литерарне квалитетете његових приповиједака о дјечи⁴ и животињама. Глигорић је у Петровићу првенствено видио градског писца, иако су Петровићеве симпатије биле на страни паора.

Младен Лесковац истакао је да је Петровићу у првом реду стало до човјека и човјечног у њему, а не до поетске идеографске дослиједности. Уочио је да Вељко Петровић посједује немирну имагинацију и занимање за

⁴ Приповијетке у којима је обрађена тема дјецe и дјетињства показују нам Петровићев таленат и показују на који је начин открио битна обиљежја дјетињства и теме о којима треба писати.

оно што је сада настајуће. Посебно је ставио акценат на смјелост Петровићевог реалистичког метода⁵ показујући то анализом приповијетке *Мишка ерегбироси*, у којој је писац према ријечима Лесковца, добро схватио еволуцију живота и историје. Посебно важном сматра пажњу коју у свом дјелу Петровић посвећује Буњевцима

Вељко Петровић је и иначе радо описивао Буњевце, салашаре и варошане, вармеђашке пандуре међу њима и газдачке гаване, а до данашњег дана нико их, ни код нас ни код Буњеваца нити игде другде, није дао са толико љубави, приснога познавања и разумевања као он (Лесковац 1968: 253).

У пригодном осврту Младена Лесковца, поводом седамдесетогодишњице живота и педесетогодишњице књижевног рада Вељка Петровића, Лесковац говори:

Чар доброга дела литературе Вељка Петровића баш и јесте у томе што у њој моћно пулзира живот нашега села и града, те да ће се суштина Петровићеве уметности моћи да расветли тек када се једном буду класификовале биографије и проучило географско порекло личности које је (он) створио (Лесковац 1954: 16).

Поред тога што је Петровић у својим приповијеткама описивао војвођанску, босанску, србијанску паланку, али и сељаке и интелектуалце, личности са најнижег дна као и са највиших позиција⁶, Лесковац сматра да Петровићу нигдје не бљесне око и не затрепери глас као онда када говори о сељаку. Лесковац врши занимљиво поређење Петровића са његовим претходницима (Станковић, Кочић, Сремац, Матавуљ) са циљем да укаже на то да је Вељко Петровић упечатљивији, радозналији са више упијајуће снаге

Мајстор је првога реда, можда највећи којег је икада имала српска књижевност, када свог јунака треба да проведе кроз сочно вођени, а приповедачком техником не баш доследно стезани процесуални ток анегдоте и онде га, заувек, смири у ароми оне густе атмосфере која је посебна чар и снага његове приповетке (Лесковац 1968: 259).

⁵ Петровићево реалистичко приповиједање данашњој рецепцији није блиско. Петровић је у међувремену постао писац традиције.

⁶ На шароликост друштвених простора први је указао Перо Слијепчевић, а након њега детаљније се тој теми посветио Бошко Петровић.

Крешимир Георгијевић у свом тумачењу Петровићевог приповједачког дјела пошао је од анализе социјалне, друштвене и културне средине у Војводини почетком двадесетог вијека. Георгијевић је мишљења да је у Петровићевом дјелу најбоље оно што се односило на ту средину и проблеме који су се у њој јављали „само што његове темпераменто испрчане историје немају понекад до краја изведене закључке, не издижу се до социјалне оптужбе и протеста“ (Георгијевић 1952: 243). Петровићев приповједачки метод карактерише као метод сликара реалисте: „Писцу је циљ да створи живу и конкретну слику друштва и појединих ликова у њему, а сам притом не улази у питање шта би требало учинити да се радикално измени неправедни друштвени поредак“ (Георгијевић 1952: 244). Посебно је значајним сматрао изобличавање буржоазије Војводине због њеног националног опортунизма и отпадништва. Препознао је да Вељко Петровић у свом дјелу не даје критику друштвеног устројства, него критику изобличеног дијела друштва.

Драган Јеремић препознао је да је Петровић иако израстао из духа времена у коме је све стремиле ка националној слободи, а у каснијем поетском стварању тај дух је надрастао својом стваралачком снагом. За Драгана Јеремића, Вељко Петровић није био само одличан пјесник и приповједач него и писац српског народа у најпотпунијем смислу те ријечи. Јеремић је посебно скренуо пажњу на значај земље у приповједном стваралаштву, будући да је она за њега била не само физичка и етнолошка, него и етичка категорија.⁷ Позитивни јунаци у прози Вељка Петровића су, по правилу, обични, мали људи, који су на својим плећима добро осјетили тегобе рада и невоље трпљења и који су спремни да сваком, кад год затреба, пруже руку и помогну му колико могу.

Већина јунака у приповеткама Вељка Петровића пробија се кроз живот с много тешкоћа, удараца и ломова и галерија његових многобројних ликова представља једну много више несрећну него срећну поворку људи којима није лако ни живети ни мрети (Јеремић 1985: 94).

Александар Пејовић у књизи *Живот и дело Вељка Петровића* посебну пажњу посвећује Петровићевим приповијеткама и пружа засебну

⁷ Петровић је посебно био везан за земљу и за судбину људи који живе на тој земљи, без обзира да ли су посредно или непосредно за њу везани.

анализу оних које су писане до Првог свјетског рата (приповијетке о Војводини), које су писане послје Првог свјетског рата, приповијеткама о другим срединама (Сарајево, Београд), ратним приповијеткама, те приповијеткама о дјечи и животињама. У приповијеткама писаним прије Првог свјетског рата Пејовић препознаје да је Петровић сликао друштвено и морално пропадање српског грађанства у Војводини. У приповијеткама писаним након рата посебно се посветио теми земље, антејској снази земље и снази неодређеног сељачког елемента. Међу приповијеткама које припадају скупу из других средина припада приповијетка *Маријо, где си?*, за коју је Петровић узео сиже из живота Сарајева. Пажњу је посветио сарајевској муслиманској средини (*Цафер-бег Ризванташић*), околини Игмана (*Служба*), београдској малограђанској средини (*Матере*). У приповијеткама посвећеним рату осјећа се ратна атмосфера и више су описани догађаји у позадини, него догађаји на фронту (*Ни имена му не знам, У Нишу пред слом 1915. године*). Када је ријеч о приповијеткама о дјечи и животињама Пејовић сматра да „Петровићеве приповетке о деци, о односу деце и животиња, о односу одраслих и животиња књижевна критика није довољно проучила, а он је баш у њима најбоље испољио своје литерарне квалитете“ (Пејовић 1977: 159).

У тексту *Опозиције и приповедању (V. Petrović)*, Радован Вучковић пише да је Вељко Петровић приповједач чије је мјесто у српској прози почетком 20. вијека на граници између два нараштаја

Prethodnicima (Ćoroviću, Kočiću, Ćipiku, Stankoviću) približava ga osećanje za stvarnost, markantnost likova, logično izvedena kompozicija pripovedaka i problematizovanje odnosa prirode i društvene sredine. U svemu ostalome njegovo pripovedačko delo je izraz novih pokušaja u književnosti oko 1910. godine (Vučković 1990: 390).

Према Вучковићу, Вељко Петровић, наиме, пише претежно о животу човјека од духа и културе, о модерном интелектуалцу (мушкарцу и жени) из развијеног грађанског друштва, а просјечан човјек појављује се првенствено као антипод, контраст првome “Такав Petrovićev junak je, kao i u delima drugih tada najmlađih pripovedača, biće osetljivih nerava, duševno nestabilan i nesrećan” (Vučković 1990: 390).

Локална специфичност Петровићевог причања долази из продужавања традиције, технике и тематике српских приповједача из Војводине (Игњатовић, Сремац), у оквиру опште филозофије и разматрања

психолошких и етичких проблема човјека његовог времена. Милан Кашанин у тексту *Личност Вељка Петровића* посебно истиче да је Петровићева проза значајна по својој локалној боји, по томе што је овај писац „у сеоски и маловарошки живот увео грађанина“, што је он „сав изникао из своје земље и остао за њу дубоко везан“ (Кашанин 1930: 10). Кашанин приповједачки дио Петровићевог стваралаштва карактерише

Као приповедач, Вељко Петровић је творац људског живота, а не изграђивач сопствених мисли, и зато увек даје живу личност, а не конституисан тип. Иза тога како се прочита његова приповетка, не гледају се завршена и извајана лица, него се носе доживљаји, памте се сукоби, види се земља и слуги људска судбина (Кашанин 1930: 13).

Вељко Петровић својим приповједним стваралаштвом српску књижевност богати неизбројивим и разноврсним личностима које је створио „кроз његово дело врви огромна гомила људи и жена са свима животним судбинама, пределима и обличјима, бојама и звуком“ (Кашанин 1930: 14).

Међутим, и поред објективности приповједачког метода и натуралистичке утемељености прича у контексту регионалне војвођанске средине, упадљиво својство приповједачке умјетности Вељка Петровића јесте експресионистичка драматургија „која тражи дубоко померене ситуације и деформише појавну реалност“ (Кољевић 1986: 152). Та двојност нарочито је својствена раним Петровићевим приповијеткама које је сакупио и објавио тек послје Првог светског рата у три збирке: *Буња и други у Раванграду* (1921), *Варљиво пролеће* (1921) и *Померене савести* (1922).

Александар Петров детаљније се бавио анализом структуре најзначајнијих Петровићевих приповиједака. Уочио је да је код Вељка Петровића карактеристична оријентација на живу, изговорену ријеч и да се у многим његовим дјелима (писаним у првом или у трећем лицу), најчешће постиже једна илузија приповиједања. Најчешће посеже за књижевним поступком паралеле и по сличности, али и по супротности.⁸ Илузију приповиједања препознаје у многим Петровићевим приповијеткама.

⁸ Најчешће су, а уједно и једне од најуспјелијих Петровићевих приповиједака грађене на принципу контраста и антагонизма.

Za određeni vid iluzije pripovedanja karakteristična je pripovetka *Mikošičeve sirene*. Pripovetka je napisana u prvom licu, ali акценат није на приповедачевој речи, већ на исповести Каменарског, који приповеда о свом животу, о узроцима своје животне катастрофе. У овој причи suočeni smo s непосредном разgovорном ситуацијом, у којој једна личност говори другој. Реč ипак није о дијалогу, којим се не ствара илузија приповеданја већ о исповести, о причању приче (Петров 1968: 136).

Исидора Секулић у изузетно надахнутом тексту *Вељко Петровић као приповедач*, објављеном у Летопису 1913. године, почетним реченицама продире у изукрштане слојеве пишчевог талента

Он је реч земље. Заклео се на игру и смелост, на трошење живота и бацање коцке. Обећао је земљи да ће се његово биће у њој обескрајити, да ће у својој новели светковати просте ствари и проповедати врелу доброту и сјајну опасност. Обећао је да ће ширити науку о крилатим атомима, а сузбијати науку о зрну песка које је дошло до свести самоме себи (Секулић 2011: 205).

Исидора Секулић тврдила је у свом есеју о Петровићу да се Вељко Петровић пјесник и Вељко Петровић приповједач веома разликују и материјално и формално „И по своме кунстаншаунгу, а још више по свом велтаншаунгу“ (Секулић 2011: 209). Из времена када је писао пјесме са тмурним расположењем потичу и приповијетке са суморно одређеном тематиком (*Пролећни погреб*, *Ево како је било*, *Перица је несрећан*). Говорила је да је Петровић у пјесмама филозофски одређенији, док су његове новеле већим обимом врста борбене књижевности, „али није довољно јасно, из које врсте душевног расположења, и из које врсте убеђења проистиче та борбеност“ (Секулић 2011: 209). Искузује специфично запажање „има код њега дуализам еротике и сексуалности, и има дуализам љубави за авантуру и господарење и љубави за ред и мирну срећу“ (Секулић 2011: 209). Истиче доминантну разлику коју уочава између Петровићевих пјесама и приповиједака

У песмама нам, с потпуном мирноћом, казује мисао коју је дуго у себи држао. У приповетци износи добро сагледану, али не много, односно не многострано медитирану ствар, и стога је деловање његове приповетке некако латентно, без видљивих и одредљивих средстава (Секулић 2011: 209).

Запажа да се у Петровићевим приповијеткама понекад, јавља сентименталност, али она која је увијек праћена неким животним еланом који нам не да, да се расплачемо. А песимизма, моделираног, формулисаног,

увијек присутног, њега нема. Препознаје да појам жене у његовим новелама није исти као код других аутора. Петровићеве жене нису црне, фаталне жене европских литература. Жена у Петровићевом прозном стваралаштву воли да воли и зато се чува фантастичних катастрофа и идеалног ишчекивања. Људи, односно мушкарци, не само што воле да воле, него воле да живе и да господаре. Слично је и са моделима његових личности. Оне су или индивидуализоване (Светозар у *Вуку*, Ирина у *Пилети*, Марко у *Мужјаку*), или типизоване (Буња, Федор), а никад нису стилизоване. Имају, дакле, све карактерне црте, а немају опасних карактерних осцилација.

Веома значајна и драгоцјена књига за проучавање лика и дјела Вељка Петровића је књига Славка Гордића *Огледи о Вељку Петровићу*. 2000. године Гордић је написао: „Невероватно, а истинито: после Иве Андрића, највише добрих приповедака на српском језику, у овом веку, написао је Вељко Петровић“ (Гордић 2000: 5). Назвао га је једним од наших најплоднијих приповједача, који међу двије стотине и педесет приповиједака, колико је написао, скоро да нема слабих. Његова књига посвећена је извјесној „занемарености“ Петровића у свијету књижевности и указивању значаја и важности обраде Петровићевог дјела

Без Вељка Петровића, напосто, ми бисмо једну комплексну стварност, ратну и мирнодопску, пречанску и србијанску, друштвену, обичајну, психолошку, па и флоралну и анималну, као фактички и симболички додатак и одгонетку свету Петровићевих јунака, зацело другачије замишљали, уколико бисмо је уопште и могли замислити (Гордић 2000: 8).

Неизбјежна тема у текстовима посвећеним приповједном опусу Вељка Петровића јесте тема романа.⁹ У већини текстова можемо читати о томе на који начин аутори виде потенцијале и нацрте романа који Вељко Петровић никада није написао.¹⁰ Момчило Миланков писао је „У овим причама скоро увек има толико простора, толико времена и толико личности да многе од њих у ствари носе у себи скривене могућности романа“

⁹ Роман се у нашој средини посебно цијени, памти и препричава и представља краћи пут до читалаца. Изостанак романа може бити један од разлога слабије рецепције Петровићевог дјела.

¹⁰ Због своје жанровске разноврсности неке од приповиједака као што су: *Буња*, *Микошићеве сирене*, *Карловачки доживљај 1889. године*, *Маријо, где си*, *Разговору никад краја*, *Молох*, критика чита и као краће романе.

(Миланков 1963: 9). Велика критика (Скерлић) у почетним годинама Петровићеве приповједачке дјелатности, вјеровала је да није никакво пророчанство тврдити да ћемо од Петровића добити један добар роман. Све је указивало на то да ће од врсног приповједача постати врсан романописац „Вељко Петровић је остао један од ретких писаца који никад, ниједним текстом, није оставио приповетку, дужу или краћу, новелу, новелету, развијен исечак из живота или скицу његових појава“ (Новаковић 1969: 353). Чин оданости приповијеткама тумачи се чином стваралачке духовне дослиједности. Исидора Секулић такође мјестимично говори о поетици распрснућа у његовим приповијеткама, називајући их „разнесеним романима“¹¹

У њима Вељко Петровић има страсну потребу ситуације, он задихано и устрептало граби догађај. Настоји да нешто растури, претури, да што пре буде русвај. У његовом свету царује драма страха и драма немира, можда управо стога што је он савременик француске уметничке школе експресиониста који кажу да нема уметности за око и срце, него има само уметности за нерве (Секулић 1977: 42).

Романескна основа Петровићевих приповиједача посебно долази до изражаја у данашња времена, када се посматра ауторов однос према времену, простору и централном догађају наратије. Дужина, композиција и структура текста иду у прилог овој тези. Савремени тумачи истичу да у облику приповијетке ове приче много више потврђују своју књижевну специфичност.

Уз сва признања, Петровић је остао изван пажње књижевне критике и књижевних струјања свог времена. Младен Лесковац 1954. године рекао је на ову тему „Књижевно дело Вељка Петровића до данашњег дана остало је изван домашаја и интересовања систематскијих и свестрано подробних анализа“ (Лесковац 1954: 43) Када су се тридесетих година појавили *Изданци из опаљена грма*, а уједно и похвала Милана Богдановића овој збирци, у Загребу, у антологији 1000 најљепших новела (1000 свјетских писаца) уврштена је и приповијетка *Салашар*. Приређивачи су написала да је управо

¹¹ Најдање у тумачењу је отишао Михајло Пантић анализирајући романескне особине *Буње*. Види: „Дезинтеграција реализма и жанровска међупрелазност у 'Буњи' Вељка Петровића“ У: *Модернистичко приповедање. Српска и хрватска приповетка/новела 1918-1930* (Пантић 1999: 89-95).

то приповијетка „која најбоље карактерише тога с неправом прешућиваног приповједача“ (Петровић 1985: 167). Момчило Миланков у тексту *Приповедач Вељко Петровић* говори о Петровићевом осјећају недовољне заступљености у критици његовог времена, али на то додаје

Мислим да је Вељко Петровић, поред признања критике, одувек морао осећати и своју публику, привржени и не малобројну. Свет грађана и ратника који живи на страницама његове прозе, био је у ствари исти онај свет читалаца који је налазио себе у тим причама. Можда је и то један од узрока његове плодности (Миланков 1963: 9).

ЗАКЉУЧАК

Књижевно вријеме садашње није посебно наклоњено приповједачу Вељку Петровићу. Његово прозно стваралаштво данас стоји на самом рубу књижевног интересовања. Послије стогодишњице рођења (1984), о њему се углавном ћути. Осјетљивог и рањивог, а таквим га виде сјећања Милана Јовановића Стоимировића и биографија Радована Поповића у књизи *Воћка на друму* снашла га је, постхумна полутишина. У садашње вријеме читају се и проучавају други и другачији поетички актуелнији, или они за живота потиснути и несхваћени. Славко Гордић је један од данашњих књижевних критичара који је највише допринио новијој рецепцији књижевног дјела Вељка Петровића.¹² Сасвим оправдано Гордић у књизи *Огледи о Вељку Петровићу*, говори о млакој рецепцији плодног и дуговјечног Вељка Петровића. О таквој врсти рецепције говори најчешће ћутање издавача, антологичара, књижевних критичара и историчара књижевности. Нема оних који би се фокусирали на потрагу за потиснутим и заборављеним вриједностима Петровићевог стваралаштва „Ако се Вељку Петровићу и изрекне какво крупно и лепо признање, онда се оно, углавном, односи на његову лирику и не дотиче витална и продуктивна језгра модернијег књижевног стварања“ (Гордић 2000: 6).¹³

¹² Гордић је за Издавачку књижарницу Зорана Стојановића приредио *Изабрана дела Вељка Петровића*. У њима се налази избор из есејистичког и пјесничког рада и изабраних седам Вељкових приповједака.

¹³ Упркос великом броју библиографских јединица посвећених његовом књижевном раду, остао је недовољно критички протумачен писац.

Књиге *Живот и дело Вељка Петровића*, аутора Александра Пејовића, *Воћка на друму*, аутора Радована Поповића и *Огледи о Вељку Петровићу*, аутора Славка Гордића, само једним дијелом су исправиле рецензијску неправду према Вељку Петровићу. Извјесну запостављеност исправила је и Матица српска издавањем два зборника научних и критичарских радова посвећених тумачењу Петровићевог дјела, једног за вријеме његовог живота из 1965, и другог из 1986. године. Мирослав Јосић Вишњић у своју *Антологију српских приповедака 19. и 20. века* (1999) уврстио је двије Петровићеве приповијетке *Салашар* и *Земља*. У *Најлепшим српским причама* (1999) Милисав Савића, Вељко Петровић заступљен приповијетком *Мужјак*. У *Антологији српске приповетке 1-3* Михајла Пантића, налазе се уврштене приповијетке *Салашар* и *Буња*. Постоје писци и критичари који и у новијим временима рехабилитују сјећање на дјело Петровића.

Вељко Петровић својим приповједачким дјелом затвара једну епоху умјетности српског народа у Војводини. Овим радом смо илустровали и направили кратак осврт на присуство приповједача Вељка Петровића и његовог стваралаштва у књижевној критици која обухвата дужи временски период. Истакли смо најгласније судове и ставове критичара о његовој прози, али и указали на мноштво недостатака и пропуста на којима треба радити.¹⁴ Наведени ставови његових савременика и критичара указују нам и показују да је Вељко Петровић као приповједач имао шта пружити и читаоцима свог времена, али и савременим љубитељима књижевности. Приповијетке овог аутора у жанровском смислу, крећу се од кратких новинских прича, преко стандардних приповједака, све до дугих приповједачких цјелина, и због тога могу привући пажњу данашњих читалаца, посебно млађих међу њима.¹⁵ Уз то, за његово име није било везано ништа посебно спектакуларно ни скандалозно – да је био добар

¹⁴ Приповијетке Вељка Петровића могу бити интригантне за данашњег читаоца због своје полифоничности испољене у готово свим слојевима књижевне структуре. Протагонистима које је Петровић смјестио у неку нови и измјењену стварност и начином на који се његови јунаци сналазе и живе у новом времену које је посљедица друштвених промјена, ове приповијетке постају ближе данашњим читаоцима.

¹⁵ Приповијетке о младима, о њиховом сазријевању, школовању, о потреби младих људи за љубављу.

саговорник и још занимљивији козер било је важно у његовом времену, али данас више не. Његов приповједни опус је драгоцјен и не смије бити запостављен навалом других и другачијих. Досадашња литература о књижевном дјелу Вељка Петровића упућује на потребу његове монографске обраде, откривајући истовремено и правац којим треба поћи у тој обради. Иако је објаснила значајне одлике књижевног дјела Вељка Петровића, књижевна критика је само узгред додирнула питања која захтијевају детаљнију анализу и посвећеност.¹⁶ Чини се, међутим, да проза Вељка Петровића у бујности свога свијета и чудесној тананости израза, заслужује нове уживаоце и тумаче.

ЛИТЕРАТУРА

- Георгијевић, К. (1952). Вељко Петровић. У *Књижевне студије и огледи* (235-258). Нови Сад: Матица српска.
- Гордић, С. (2000). *Огледи о Вељку Петровићу*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Јеремић, Д. (1985). Вељка Петровића поглед на свет. У *Дело Вељка Петровића* (стр. 83-99). Нови Сад: Матица српска.
- Кашанин, М. (1930). Личност Вељка Петровића. У *Сабрана дела, књига прва* (стр. 9-16). Београд: Народна просвета.
- Лесковац, М. (1968). О Вељку Петровићу. У *Из српске књижевности II* (стр. 238-263). Нови Сад: Матица српска.
- Миланков, М. (1963). Приповедач Вељко Петровић. У *Молох: изабране приповетке* (стр. 7-20). Београд: Просвета.
- Новаковић, Б. (1969). Приповедачка панорама Вељка Петровића. У *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, књига XIII/1, (стр. 351-373). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Пејовић, А. (1977). *Живот и дело Вељка Петровића*. Београд: СЛОБОЉУБВЕ.
- Петровић, Б. (1985). *У свету речи*. Нови Сад: Матица српска.

¹⁶ Питање анегдоте као нуклеуса приче; питање разноврсности карактера између сиротињске салашарске, сеоске и грађанске средине; питање обнове усмене књижевности (принцип усменог приповиједања и орјентација на живу разговорну ријеч); питање функције знакова у његовом приповиједању итд.

- Секулић, И. (2011). Вељко Петровић као приповедач. У *Антологијска едиција ДЕСЕТ ВЕКОВА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ*, књига 52, (стр. 205-224). Нови Сад: Издавачки центар Матице српске.
- Vučković, R. (1990). *Moderna srpska proza*. Beograd: Prosveta.
- Petrov. A. (1968). *U prostoru proze*. Beograd: Nolit.